

Ameriška vlada zahteva odškodnino od Jugoslavije

Poslana dostavljena jugo-
slavskemu poslanstvu
v Washingtonu

POLETI NA ČRTI
DUNAJ - VIDEM
USTAVLJENI

Washington, D. C., 4. sept.—
Ameriški državni tajnik William
Clayton je naznanil, da je iz-
dal noto dr. Sergiju Makeidu,
glavniku poslov jugoslovanske
poslaništva v Washingtonu,
po kateri mora Jugoslavija plačati
odškodnino družinam petih ameri-
ških letalcev, ki so izgubili živ-
ljenje, ko so jugoslovanski letalci
letali na tla dve ameriški trans-
portni letali 9. in 19. avgusta.
Letalo je bilo uničeno, dru-
ga poškodovano.

Clayton je dejal, da je prejel
noto maršala Tita, v kateri iz-
ražajo žalost zaradi izgube
ameriških življenj, zaeno z zago-
tovitvijo, da jugoslovanski letalci
bodo streljali na ameriška
podporna letala. Clayton je
izdal obdolžitve, da je v dobi
16. julija do 29. avgusta 61
ameriških bombnikov, 15 bojnih
in 95 drugih letal invadi-
ralo jugoslovansko ozračje. Pre-
ma je ugotovila, da je v tem
okrog 30 letal invadiralo
ozračje.

Jugoslovanska neta naglaš-
a, nedovoljeni ameriški poleti
ustvarili sumničanje, da so
ameriški letalci v razkazova-
niški misli. Amerika je
poslala bojne ladje v Trst,
in so enote ameriške 88. vo-
jevalne divizije paradirale ob Mor-
navi liniji. Ta tvori mejo med
ameriško-britsko okupacijsko co-
na in jugoslovansko okupa-
cijo. B v Julijski Krajini.
Krajevna linija je začasna.
Je dobila po britskem gene-
ralu Williamu Morganu, povelj-
niku britskih sil v Sredozemlju.
Črna demarkacijska črta med
Trstom in Jugoslavijo bo določe-
na na mirovni konferenci v Pa-

risu.

Clayton je razkril, da je mar-
šal Tito, ko se je sestel z ame-
riškimi poslanci Richardom
Pattersonom 31. avgusta na
tla, Slovenija, zahteval ga-
rantije, da ameriški letalci ne
bo več leteli nad jugoslovansko
ozračje brez dovoljenja.

Clayton je razkril, da je mar-
šal Tito, ko se je sestel z ame-
riškimi poslanci Richardom
Pattersonom 31. avgusta na
tla, Slovenija, zahteval ga-
rantije, da ameriški letalci ne
bo več leteli nad jugoslovansko
ozračje brez dovoljenja.

Clayton je razkril, da je mar-
šal Tito, ko se je sestel z ame-
riškimi poslanci Richardom
Pattersonom 31. avgusta na
tla, Slovenija, zahteval ga-
rantije, da ameriški letalci ne
bo več leteli nad jugoslovansko
ozračje brez dovoljenja.

Clayton je razkril, da je mar-
šal Tito, ko se je sestel z ame-
riškimi poslanci Richardom
Pattersonom 31. avgusta na
tla, Slovenija, zahteval ga-
rantije, da ameriški letalci ne
bo več leteli nad jugoslovansko
ozračje brez dovoljenja.

na nota britskemu poslanstvu s
protestom, da se kršenje nado-
ljuje. Odgovor na noto je bil
negativen. Jugoslovansko po-
slaništvo v Londonu je 28. fe-
bruarja ponovno protestiralo in
citiralo detaje o poletih brit-
skih letal nad Jugoslavijo.

Na 1. marca je bila poslana
nota britskemu poslanstvu v
Belgradu, da morajo biti nedo-
voljeni poleti ustavljeni. Posla-
ništvo je odgovorilo, da ni ugo-
tovilo slučajev poletov in da so
bili člani posadk instruirani, naj
poletje ustavijo.

Britski zunanji urad je odgo-
voril na noto 1. aprila. V tej je
izjavil, da so nekatera britska
letala letela nad Jugoslavijo za-
radi slabega vremena in izrazil
je obžalovanje.

Maršal Tito je v svojem govo-
ru pred skupščino omenil neav-
torizirane poletne in zahteval, da
morajo odgovorni krogi ustaviti
take čine vojaških organov, ker
ogrožajo mir.

Jugoslovanski zunanji urad je
16. aprila naznanil, da se nedo-
voljeni poleti nadaljujejo. Na
4. julija je urad opozoril ameri-
ško poslaništvo v Belgradu na
številne poletje. O tem je bila
izmenjana korespondenca med
uradom in poslaništvom.

Na 10. julija je general Koča
Popović, šef štaba jugoslovanske
armade, poslal osebno noto vo-
jaškemu atašeju ameriškega po-
slaništva z opozorilom, da je Ju-
goslavija zavzela resno stališče
glede nedovoljenih poletov nad
svojim ozemljem. Dobil je odgo-
vor, da je o stvari obvestil ame-
riške vojaške avtoritete v Italiji
in Avstriji, ki pa niso odgovo-
rile.

Vojaški ataše ameriškega po-
slaništva je 7. avgusta obvestil
jugoslovansko vlado, da je ame-
riška vlada prepovedala poletje
nad jugoslovanskim ozemljem.
Jugoslovanski zunanji urad je
10. avgusta poslal noto ameri-
škemu poslaništvu z izjavo, da
se poleti nadaljujejo kljub pre-
povedi.

Stavka voznikov
v New Yorku

Dovoz živil v mesto
paraliziran

New York, 4. sept.—Spor za-
radi plače in delovnih ur med
unijo voznikov, ki je vključena
v Ameriški delavski federaciji,
in tremi velikimi kompanijami,
je rezultiral v okoliščini stavke.
Prizadetih je zaradi stavke čez
100,000 drugih delavcev.

Stavka je paralizirala dovoz
živil v mesto. The Great Atlan-
tic & Pacific Tea Co. je nazna-
nila, da je bil dovoz živil v nje-
ne trgovine ustavljen.

V konfliktu z unijo so Motor
Carriers Association, New York
State Motor Truck Association
in Master Truckmen Associa-
tion. Župan O'Dwyer skuša iz-
ravnati konflikt.

Vozniki zahtevajo zvišanje
plače za 30 odstotkov, deloda-
jalci pa so jim ponudili zvišanje
plače za tri dolarje na teden.

Priloge za splošno
stavko mornarjev

Washington, D. C., 4. sept.—
Splošna stavka mornarjev, čla-
nov unije Ameriške delavske fe-
deracije, bo morda oklicana ju-
tri v znak protesta proti odloku
federalnega odbora za stabiliza-
cijo mezd. Odbor je zavrnil za-
htevo, da morajo biti plače mor-
narjev zvišane. John Hawk,
podpredsednik unije, je dejal, da
so priprave za oklic stavke o-
krog 100,000 mornarjev v teku.

Domače vesti

Obisk

Chicago.—Zadnje dni so obis-
kali glavni urad SNPJ: Jennie
Padar iz Brooklyna, N. Y., ki se
je po konvenciji mudila v Chi-
cagu na počitnicah in se zdaj
vrnila domov, dalje Frank M.
Grachan z ženo iz Los Angelesa,
Cal., ter Ann Smagaj in Polly
Makoski iz Miamijs, Fla.

Ameriški Slovenec
prenehal

Chicago.—Zadnji torek, ravno
na svoj 55-letni rojstni dan, je
izšla zadnja številka Ameriške-
skega Slovenca. John Jerich,
njegov lastnik in urednik pravi,
da ga je prevzela KSKJ. (Več o
tem jutri v uredniškem član-
ku.)

Amerika ograja svetovni mir?

Postala je orodje
oživiljene reakcije

London, 4. sept.—Voditelji
britske komunistične stranke so
objavili izjavo s trditvijo, da im-
perialistična Amerika ograja
svetovni mir. Postala je orodje
oživiljene reakcije, ki utira pot
novi vojni.

Stranka je naslovlila izjavo
britskemu ljudstvu. V tej pravi
med drugim:

"Amerika grozi svetu z atom-
sko bombo, kakor tudi z zasa-
ganjem baz v vseh krajih. Naslo-
vila je izzivalni ultimatum Ju-
goslaviji in zdaj razkazuje svojo po-
morsko silo v Sredozemlju. A-
meriške sile podpirajo reakcijo
na Kitajskem in v Washingtonu
se direktno vmešava v pogajanja
med Rusijo in Švedsko, katerih
cilj je sklenitev trgovinske po-
godbe, Amerika skuša dobiti
dominacijo nad vsem svetom.
Isti cilj je zasledoval diktator
Hitler."

Izjava dalje pravi, "da tudi
britska delavska vlada pomaga
reakciji s svojo zunanjo in ko-
lonialno politiko. Ona nadalju-
je politiko Churchillove torijske
stranke zlasti v zadevi odnoša-
jev s Španijo in Grčijo. Zavze-
la je sovražno stališče proti Sov-
jetski uniji in se postavlja na
stran svetovne reakcije."

Moskva obsodila volitve v Grčiji

Dežela izgubila
neodvisnost in
suvereniteto

London, 4. sept.—Radio Mos-
kva je obsodil volitve v Grčiji,
pri katerih se je večina volilcev
izrekla za restavriranje monar-
hije in povratek kralja Jurija
na prestol. Kralj se nahaja v
Londonu.

Moskva pravi, da je Grčija iz-
gubila neodvisnost in suvereni-
teto zaradi navzočnosti britske
okupacijske sile. Ta je vplivala
na izid volitev. Grško ljudstvo
ni imelo svobode odločitve za-
radi pritiska te sile, ki podpira
sedanjo grško vlado.

Nepotrjeno poročilo pravi, da
so bili načrti glede odpoklica
britskih čet iz Grčije sestavljeni.
Načrte morajo odobriti čla-
ni britske delavske vlade.

Atene, Grčija, 4. sept.—Pod-
predsednik vlade Stylianos Go-
natas je naznanil, da bodo od-
rejeni drastični koraki za zati-
ranje opozicije komunistov in

Izgredi v Bombaju se nadaljujejo

Cez sto ljudi ubitih
v treh dneh

Bombaj, Indija, 4. sept.—Iz-
gredi med muslimani in Hindu-
ti se nadaljujejo. Zabili so dru-
ge predele mesta in nobenega
izgleda ni, da bodo kmalu zatrti.

Uradno poročilo pravi, da je
bilo 109 oseb ubitih in 393 ra-
njenih v zadnjih treh dneh. Ko-
muniste, objavljeni sinoči, pravi,
da so se izgredi pripetili v se-
vernem delu Bombaja. Izgredi-
niki so napadli policaje in sku-
šali zažgati poslopja.

Komuniste dostavlja, da je bi-
lo 38 oseb ubitih in 136 ranjenih
včeraj. Britske vojaške avtorite-
tete so poslale nadaljnje čete v
akcijo. Vojski in policaji stra-
žijo glavna poslopja.

I. I. Chundrigar, predsednik
krajne organizacije Musli-
manske lige, je apeliral na musli-
mane, naj odstranijo črne za-
stave, katere so razobešili v znak
protesta proti formiranju med-
časne indijske vlade. Voditelji
Muslimanske lige so ponovno
izjavili, da ne bodo kooperirali
z vlado, katere predsednik je
Jawaharlal Nehru, vodja vsein-
dijske kongresne (nacionalisti-
stične) stranke. Izgredi so sle-
dili razobešenju črnih zastav.

Preiskava aktivnosti Ku Klux Klana

Dva governorja
zahtevata akcijo

Washington, D. C., 4. sept.—
Governorja dveh držav sta po-
zvala federalni justični depart-
ment in federalni detektivski bi-
ro, naj takoj odredita preiskavo
aktivnosti Ku Klux Klana, tero-
ristične organizacije belopolteev
na jugu.

Preiskavo zahtevata Ellis Ar-
nall, governor Georgije, in Ed-
ward Martin, governor Pennsylv-
nije. Zahteva je vključena v
noti justičnemu departamentu in
predsedniku Trumanu.

Poučeni krogi trdijo, da im-
justični departament informacije
in podatke o terorističnih aktiv-
nostih klanovcev. Zdal je bila
odkrita zveza med klanovci in
člani bivšega Nemško-ameriške-
ga bunda, nacijske organizacije.

Governor Arnall je pozval ju-
stični departament, naj odredi
preiskavo. On je že večkrat
javno ožigosal aktivnosti klan-
ovcev v svoji državi. Gover-
ner Martin se je direktno obrnil
do federalnega justičnega tajni-
ka Clarka s pozivom za akcijo.
Prej je naznanil, da državna po-
licija preiskuje aktivnosti klan-
ovcev v Pennsylvaniji.

Kompanije napovedale pomanjkanje mesa

Chicago, 4. sept.—Klavišne
kompanije so napovedale po-
manjkanje mesa v prihodnjih
desetih dneh. Nove stropne ce-
ne za klavno živino so bile več-
raj restavrirane. Stropne cene
za meso bodo vzpostavljene v
ponedeljek.

Načrt za združitev železniških unij

Chicago, 4. sept.—Roy Grif-
fith, predsednik krajne unije
bratovščine železniških izpre-
vodnikov v Toledo, O., je nazna-
nil načrt glede združitve treh
bratovščin. Te so bratovščine iz-
prevoznikov, železniških spre-
mnikov in kretničarjev.

drugi levičarjev. Izjemni za-
koni, ki so bili preklicani, bodo
ponovno uveljavljeni. Ustanov-
ljena bodo vojaška sodišča, ki
bodo izrekala smrtne kazni.

RUSIJA ODLOČNO ZAVRNILA AME- RIŠKI PROTEST

Radio Moskva naznanil
odločitev sovjetske
vlade

ZADEVA POGAJANJ
S ŠVEDSKO

Moskva, 4. sept.—Ruska zav-
nitev ameriške note s protestom
zaradi pogajanja med Sovjetsko
unijo in Švedsko glede sklenitve
trgovinske pogodbe je bila prav-
kar razkrita. Radio Moskva je
istočasno naznanil odločitev sov-
jetske vlade.

Uradna časniška agentura Tass
poroča, da je Rusija v svojem
odgovoru na protest odprto po-
vedala Ameriki, naj se bori za
svoje zadeve. Svojih prstov ne
sme vtikati v pogajanja med
Rusijo in Švedsko, ker ne prva
in ne druga ne potrebuje ta na-
svetov iz Washingtona. Državi
vesta sami, ali bosta imeli ko-
risti od dogovora ali ne.

"Sovjetska vlada," pravi od-
govor na protest, "ne more ra-
zumeti ameriške note. Ameri-
ška vlada sama sklepa trgovin-
ske pogodbe z drugimi država-
mi in jim daje kredite ter po-
svojila skozi Export-Import ban-
ko v zvezi z nakupi ameriškega
blaga.

S tem v zvezi je jasno, da se
Amerika odprto vmešava v po-
gajanja med Rusijo in Švedsko
in skuša preprečiti sklenitev tr-
govinskega dogovora."

Švedska vlada je že prej za-
vrgla ameriški protest. Zuna-
nji urad je namreč naznanil, da
bo švedska delegacija ta teden
odpotovala v Moskvo z name-
nom sklenitve trgovinskega do-
govora.

Washington, D. C., 4. sept.—
Pomožni državni tajnik Dean
Acheson je na sestanku s časniki-
karji priznal, da je Amerika po-
slala noto sovjetski in švedski
vladi. Noto izraža zaskrbljenost
in bojazen pred sklenitvijo trgo-
vinskega dogovora, ki bi oviral
ameriška prizadevanja v pospe-
ševanju svobodne mednarodne
trgovine.

Dogovor naj bi bil v veljavi
pet let. Švedska je pripravlj-
na dati Rusiji kredit \$200,000,
000. Acheson je opozoril sovjets-
ko in švedsko vlado, da so v
teku priprave glede sklenjanja
mednarodne ekonomske konfe-
rence, zaeno pa je izrekel upa-
nje, da ne bosta sklenili trgo-
vinskega dogovora.

Priprave za obram- bo severne Kanade

General omenil mož-
nost izbruha vojne

Edmonton, Alta., Kanada, 4.
sept.—General F. Worthington
je dejal, da mora biti Kanada
pripravljena za obrambo svojih
ogromnih severnih pokrajin v
slučaju izbruha nove vojne. On
je načelnik vojaške ekspedicije,
ki bo odpotovala v severne po-
krajine ta teden.

"Mi ne kažemo pesti nobeni
državi," je rekel general na se-
stanku s časniki. "Računamo
le z možnostjo napada in meto-
dami. Sovražnik bo prišel skozi
ozračje in vsled tega moramo
organizirati nov sistem obram-
be. Ta mora soneti na čuječ-
nosti. Potrebne so straže na
tleh in v zraku."

Worthington je dalje rekel,
da bo sovražnik skušal uničiti
produksijsko kapaciteto Sever-
ne Amerike, če bo vojna izbruh-
nila. Iz tega razloga je treba
zaščititi sever in komunikacijske
zveze z Alasko. General je na-
plasil, da je njegova opazka
glede sovražnika le hipotetična.

Obdolžitve proti Grčiji pred svetom

Navzočnost britskih
čet vplivala na
izid volitev

Lake Success, N. Y., 4. sept.—
Predlog, da člani varnostnega
sveta Združenih narodov raz-
pravljajo o obdolžitvah sovjet-
ske Ukrajine proti sedanji grški
vladi, je bil sprejet. Za predlog
so glasovali reprezentanti Rusi-
je, Francije, Amerike, Egipta,
Mehike, Poljske in Kitajske,
proti pa reprezentanti Velike
Britanije in Holandije. Repre-
zentanti Avstralije in Brazilije
so se vzdržali glasovanja.

Glasovanje je pokazalo raz-
klon med Ameriko in Veliko
Britanijo o vprašanju procedu-
re. Velika Britanija in Holan-
dija sta pobijali predlog, da var-
nostni svet razpravlja o obdol-
žitvah proti grški vladi.

Andrej Gromyko, sovjetski de-
legat, je prečital dolgo izjavo o
slučaju. Naglasil je med drug-
im, da je bilo grško ljudstvo
oropano prilike do svobodne od-
ločitve pri nedeljskih volitvah.
Na volitve je vplivala navzoč-
nost britskih čet v Grčiji. Seda-
nja monarhistična grška vlada
ima oporo pri teh četah.

Naval na italijansko jetnišnico

Partizani ignorirali
zahtevo vlade

Milan, Italija, 4. sept.—Čez
dvesto oboroženih partizanov je
navailo na jetnišnico v Pallan-
zi, provinca Piedmont, in osvo-
bodilo dva tovarisa, ki sta obto-
žena umora nekega fašiste. Av-
toritete v Milanu so razkrile, da
sta bila v navalu osvobodjena
Renzo de Ciuli in Clemente
Piolelli. Oba sta bila aretirana
in obsojena v zapor, ko so
partizani prevzeli nalogo likvi-
dacije fašistov.

Partizani so ignorirali poziv
vlade, naj odlože orožje in za-
pustijo kraje v hribih distrikta
Casale Monferrata. Premier Al-
cide de Gasperi je dal zagotovi-
lo partizanom, da bo vlada pri-
stala na nekatere zahteve, kate-
re so ji bile predložene, če bodo
odložili orožje.

Partizani so zdaj naslovlili uti-
mit industrijem. Ta vklju-
čuje zahtevo, da morajo upositi
dvesto partizanov v treh dneh in
skrajšati delovni teden na 40 ur.

Armada skušala dobiti kontrolno nad ekonomijo

Washington, D. C., 4. sept.—
Donald M. Nelson, bivši načel-
nik federalnega odbora za vojno
produkcijo, je izrekel obdolži-
tve, da je armada skušala dobiti
kontrolno nad ekonomijo v teku
vojne, da je deloma uspešna l.
1944 in s tem zavrla preuredi-
tev industrij za produkcijo ci-
vilnih potrebščin. Obdolžitev
vsebuje Nelsonova knjiga "Ar-
senal of Democracy." On trdi,
da so ga skušali James F. Byr-
nes, ki je bil takrat direktor
urada za vojno mobilizacijo, in
uradniki vojnega ter mornari-
čnega departamenta odstaviti.
Njegov kandidat za načelnika
odbora za vojno produkcijo je
bil Bernard Baruch.

Bolgarska vlada suspendirala list

Sofija, Bolgarija, 4. sept.—
Vlada je suspendirala list Svo-
boden narod za petnajst dni, ker
je objavil članek z napadom na
Jugoslavijo. List je glasilo pro-
titladne opozicije.

DEBATA O EKO- NOMSKI BODOČ- NOSTI ITALIJE

Ameriški državni tajnik
bo odpotoval v Nemčijo

GOVOR JUGOSLO-
VANSKEGA DELE-
GATA

Pariz, 4. sept.—Mirovna kon-
ferenca je ponovno vzela v pre-
tres tržaško vprašanje, ki čaka
rešitve. Razpravljala je tudi o
ekonomski in vojaški bodoč-
nosti Italije ter o vojni odškodni-
ni. Vse to pa je zasenčilo na-
znanilo, da bo ameriški državni
tajnik Byrnes odpotoval v Stutt-
gart, Nemčija, kjer bo imel v pe-
tek govor o ameriški zunanji po-
litiki pred člani zavezniške vo-
jaške vlade in uradniki nemških
pokrajinskih administracij.

Možnost je, da bo Byrnes po-
novil sugestijo glede ekonomske
združitve zavezniških okupacijs-
kih con v Nemčiji. Na konfe-
renci zunanjih ministrov štirih
velesil je Byrnes predlagal skle-
nitve pakta, ki naj bi bil v ve-
ljavi 25 let, glede razorožitve
Nemčije. Predlog je predvide-
val radikalno revizijo tradicio-
nalne ameriške politike.

Byrnes bo odpotoval v Nemčijo
jutri v spremstvu časnika-
jev in svetovalcev. On je imel dva
sestanka z britskim zunanjim
ministrim ministrom Bevinom.
Predmet razgovora med njima
ni bil razkrit.

Bevin bo ta teden zapustil Pa-
riz in odpotoval v London, kjer
se bo vršila konferenca o Pale-
stini. Ruski zunanji minister
Molotov je zadnjo soboto odletel
v Moskvo. Kdaj se bo vrnil v
Pariz, ni znano.

Debata o bodočnosti Italije in
italijanskih reparacijah je bila
ostra. Posebna komisija je bila
informirana, da zavezniške
države zahtevajo odškodnino od
Italije v vsoti \$30,000,000,000.

Alois Bebler, jugoslovanski
delegat, je imel dolg govor, v ka-
terem je pobijal apel bivšega
italijanskega premierja Bonomi-
ja za revizijo zaključka zuna-
njih ministrov glede Trsta in
Julijske Krajine. Bebler je de-
jal, da tudi Jugoslavija ni zado-
voljna z zaključkom in nazna-
nila, da bo vztrajala pri zahtevi,
da mora dobiti Trst in vso Ju-
ljsko Krajino. Zunanje minis-
tre je obdolžil, da so zavrgli na-
čelo etnične linije in sprejeli na-
čelo etnične ravnotežja.

Bebler je v svojem govoru na-
padal sedanjo italijansko vlado
in ji očital, da je za nadaljevan-
je italijanskega imperializma.
Obnovila je agresivno politiko,
ki je bila začasno pretrgana za-
radi vojne.

Dva ameriška častnika aretirana

Frankfurt, Nemčija, 4. sept.—
Ameriške avtoritete so naznani-
le aretacijo dveh ameriških vo-
jaških častnikov in nekega fran-
coskega civilista. Z aretacijo so
preprečile vtihotapjanje zlata,
diamantov in mamil iz Afrike
v Evropo, kakor tudi nelegalne
denarne transakcije. Častnika
sta bila aretirana v bližini Mar-
seilla, francoske luke. Oba bo-
sta postavljeni pred vojaško so-
dišče, francoski civilist pa bo iz-
ročen francoskim avtoritetam.

Stavka prometnih delavcev v Angliji

London, 4. sept.—Čez tri tisoč
članov močnega unije promet-
nih delavcev, organizacije, kate-
ro je pomagal ustanoviti seda-
nji zunanji minister Ernest Be-
vin, je zastavkalo v Londonu in
Liverpoolu. Stavka je protest
proti zlorabam. Možnost je, da
se bo razširila na druga mesta.

PROSVETA

THE ENLIGHTENMENT

GLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Organ of and published by Slovene National Benefit Society

Naročnina za Združene države (izven Chicago) in Kanado \$8.00 na leto, \$3.00 za pol leta, \$1.50 za četrti let; za Chicago in okolice Cook Co., \$7.50 za leto, \$3.75 za pol leta; za inosestvo \$8.00.

Subscription rates: for the United States (except Chicago) and Canada \$6.00 per year, Chicago and Cook County \$7.50 per year, foreign countries \$8.00 per year.

Cene oglasov po dogovoru.—Rokopisi dopisov in nenaročenih člankov se ne vračajo. Rokopisi literarne vsebine (črtice, povesti, drame, pesmi itd.) se vrnejo pošiljatelju le v slučaju, če je priložil poštino.

Advertising rates on agreement.—Manuscripts of communications and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts, such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov na vse, kar ima stik s listom:

PROSVETA

2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Illinois

La Folletteov poraz

Komentiranje o porazu senatorja Roberta M. La Follette ml. iz Wisconsin je sicer že malo pozno, toda prej nismo imeli prilike spregovoriti nekaj besed. Tudi zdaj bi lahko molčali, toda za ameriško politiko je ta dogodek velike važnosti iz več razlogov. To je bilo razvidno tudi iz dnevnih vesti, kajti njegov poraz pri primarnih volitvah je bil prava senzacija skozi več dni. Komentarji o tem dogodku se še sedaj razlegajo po deželi.

Nad tem porazom menda ni bil nihče bolj presenečen kot Bob La Follette in njegovi ožji prijatelji. Za La Folletteovo družino, ki je bila v političnem ospredju v Wisconsinu in tudi v vsežem kongresu skoraj pol stoletja, je to gotovo velik udarec. Senatorja La Follettea bo pogrešala v kongresu tudi dežela, predvsem pa ameriško delavstvo, kajti v senatu skoraj ni imelo boljše prijatelja, kakor je bil tudi njegov pokojni oče. Prvič po več kot 40 letih se bo zgodilo, da La Folletteovega imena ne bo več v senatnem seznamu. Za ameriško politiko bo to res značilno. Kljub temu pa lahko rečemo, da mu—privoščimo...

Bob La Follette je bil sigurne svoje zmage. Bil je sigurne, da mu bo delavstvo sledilo v republikanski tabor, kamor se je on vrnil zadnjo pomlad z razpustom progresivne stranke. Ampak delavstvo v Wisconsinu mu ni hotelo slediti v republikanski tabor, vsaj ne v dovolj velikem številu, da bi mu zagotovilo zmago. Njegovo glasilo The Progressive, ki je izbornu urejevano in eden najboljših tednikov v deželi, se jezi nad komunističnim vodstvom unij CIO v Wisconsinu in ga dolži, da je napelo vse sile za njegov poraz. In komunisti so to storili, ker je La Follette precej hladen, toda ne sovražni napram Sovjetski Rusiji.

Naj bo temu že tako ali drugače, dejstvo je, da La Follette ni mogel prirediti dovolj delavskih glasov. Komunisti so mu sicer nekaj škodovali, toda ne vse. Poraza si je predvsem kriv sam. Delavsko gibanje v Kenoshi na primer ni pod komunističnim vodstvom, toda unije so bile tudi v tem mestu hladne napram njemu. In hladne so bile predvsem vsled tega, ker niso mogle pogoltniti njegovega prejadranja v republikanski tabor, kakor tudi vsled tega, ker se La Follette v kampanji ni posvetoval z nobenim delavskim voditeljem in jih je sploh popolnoma ignoriral, kakor je pisal urednik unijskega glasila v Kenoshi. Zato je bil Bob tudi poražen v tem mestu, kakor tudi v Racinu in Milwaukeeju—treh največjih industrijskih mestih v Wisconsinu.

Prej smo dejali, da mu ta poraz privoščimo. In privoščimo mu ga iz istih razlogov kot vsi drugi, ki niso mogli prebaviti njegovega oportunizma—povratka v reakcionarno republikansko stranko. La Follette je tedaj sicer naglasil, da to ne pomeni nobene pobratimije med njim in republikanskimi toriji, toda dejstvo je, da bi njegova zmaga pri politično nezrelih masah pomagala rehabilitirati prestiž republikanske stranke, ki v kongresu igra prav tako reakcionarno vlogo kot burbonci z demokratskega solidnega juga.

Slični greh je napravil tudi bivši socialist Dan Hoan, ki je skozi dolga leta dajal Milwaukeeju velik alovos s svojo vzorno socialistično administracijo. Po svojem izstopu iz stranke pred petimi leti je šel v demokratsko stranko, ki je izven juga le za spoznanje malo manj reakcionarna, toda nič manj korumpirana kot republikanska. (Iz socialistične stranke je nedavno, po skoro 30 letih izstopil tudi vaš urednik, toda se ne misli pridružiti kakšni kapitalistični, niti komunistični stranki! In vaš urednik je napravil ta korak, ker se ne strinja s strankinim sovražnim stališčem napram novi Jugoslaviji in Rusiji, etc. etc.)

Zdaj si Hoan prizadeva rehabilitirati demokratsko stranko v Wisconsinu, pri čemer pa sigurno ne bo uspel. Pri zadnjih primarnih volitvah je bil sicer imenovan za njenega governerskega kandidata, toda ima prav toliko prilike do izvolitve, kot če bi kandidiral na listi socialistične stranke. Morda še manj, kajti demokratska stranka je v Wisconsinu tako šibka, da v več distriktih in okrajih sploh ni mogla postaviti kandidatov. Če bi kandidiral kot socialist in izpovedoval iste ideje kot jih je prejšnja leta, bi imel vsaj to zadoščenje, da se bori za načela in prebujanje mase. Se bolje bi bil napravil, če bi se posvetil gradnji novega političnega delavskega gibanja s programom demokratskega socializma.

Poraz senatorja La Follettea ima to dobro stran, da je v Wisconsinu odstranil zapreke za organiziranje novega političnega gibanja, progresivne masne delavske stranke, za katero se širi sentiment po deželi in za ustanovitev katere se že pripravljajo tla. Sicer je dvomljivo, da bi se senator La Follette hotel pridružiti temu gibanju, lahko pa je računati na one progresivce, ki so nasprotovali razpustu progresivne stranke in ki La Folletteu niso hoteli slediti v republikanski tabor. Sicer pa je tudi on zdaj ostal brez stranke, kajti republikancem se je pridružil le iz razloga, ker je mislil, da bo imel boljše prilike za ponovno izvolitev v senat. Idejno pa s torijskimi republikanci, ki so v veliki večini, nima nič skupnega.

Tako ima rezultat primarnih volitev v Wisconsinu dobro in slabo stran. Dobra je v tem, ker delavstvo ni hotelo slediti La Folletteu v republikanski tabor in ker bo zdaj lažje ustanoviti novo politično gibanje. Slaba pa je v tem, ker bo Amerika, posebno pa delavstvo zelo pogrešala La Follettea v senatu, kjer je vedno zagovarjal ljudske interese in bil hrbenica progresivnega bloka. Njegovo zadnje delo v kongresu je bilo, da je potisnil skozi obe zbornici važen zakon za poslovno moderniziranje kongresa. Pri tem si je iztekel največje zasluge, na drugi strani pa tudi svoj poraz, ker je zanemaril svojo kampanjo.

MARY CELARČEVA BO PODALA SVOJE VTIŠE O NOVI JUGOSLAVIJI

Waukegan, Ill.—Časi se spreminjajo! Komaj leto dni je minulo, ko so zavezniški poveljivali jugoslovanske partizane kot največje junake, danes pa so jim Italijani, fašisti in drugi reakcionarji ljubši kot vlade in narodi, s katerimi so se skupaj borili za boljše bodočnost sveta.

Ko človek čita ameriške dnevnike, najde v njih velika protislovja. Kar piše ameriško meščansko časopisje o Jugoslaviji, se ne vjema s poročili naših dragih, katerim so dejanske razmere v stari domovini veliko bolj znane kot pa kakšnemu poročevalcu, ki ne pozna jugoslovanskega naroda, zaeno pa služi gospodarju-kapitalistu, kateri ima posebne namene in cilje ter se poslužuje vsakega sredstva za doseg svojih namer.

Nasprotniki Jugoslavije trošijo v svet laži, da vlada v Jugoslaviji teror, ker vlada pravično kaznuje izdajalce naroda, ako pa bi vprašali nemškega nacističnega, kako on imenuje zavezniška sodišča, ki pošiljajo morilce narodnega prava tja, od kjer ni povrnitve, bi gotovo tudi imenoval teror.

Pisma, ki jih prejemo od svojih prijateljev in sorodnikov iz stare domovine, jasno pričajo, da je jugoslovanski narod dosegel dolgo pričakovano svobodo, sedaj pa se je z veseljem lotil obnavljanja ruševin in ustvarja požrtvovalno boljše bodočnost za vse. Dobro bi bilo, da bi priobčili nekaj teh pism v ameriške časopise, da bi se uredniki prepričali, da mi, ki prihajamo od tam, poznamo tamkajšnje razmere v drugačni luči, kot jih nam skušajo oni predstaviti.

Vsi, ki se zanimajo za današnji položaj in razmere v novi Jugoslaviji oz. Sloveniji, bodo imeli priliko seznaniti se z dejstvi, ako pridejo v nedeljo, 8. septembra, v Slovenski narodni dom, kjer bo podala svoje vtise o stari domovini mrs. Mary Celarec, katera je bila na obisku v Jugoslaviji in se je vrnila dne 27. avgusta. Sestanek se bo pričel ob sedmih zvečer. To predavanje so podvezle naše ženske, katere žele, da mrs. Celarec kot izobražena žena poda svoje vtise o obisku v stari domovini.

Po vojni še nismo imeli prilike, da bi slišali podati svoje vtise katerega izmed naših rojakov ali rojakin, kajti mrs. Celarec je bila prva ameriška Slovenka, ki se je napotila tja in našim bratom in sestram izročila naše pozdrave.

Torej pridite v nedeljo, 8. septembra, v Slovenski narodni dom in slišali boste zanimivo poročilo o razmerah in ljudeh v Sloveniji. Naše ženske bodo jako vesele, ako bo velika udeležba od strani obojega spola. Po predavanju bo prigrizek. Vse bo prosto—torej na gotovo svidenje!

Frank Nagode.

ODKRITJE SPOMENIKA PADLIM SLOVENSКИM VOJAKOM

Cleveland, O.—Naša collinwoodska naselbina je ponovno za eno točko naprej v našem skupnem prizadevanju. V nedeljo, 25. avgusta, je bil namreč na vrtu Slovenskega delavskega doma na Waterloo rd. odkrit krasen spomenik, visok 14 čevljev, v počast slovenskim vojnim žrtvam, mladeničem iz te okolice, ki so žrtvovali svoja življenja v drugi svetovni vojni. Njihova imena so vklesana v bronasti plošči in pričala bodo še poznim rodovom, da je bilo tu nekoč slovensko naselje. Imen je 16. Značilno je, da je bil mornar Anton Brodnik prvi, ki je dal svoje življenje za bodoči mir.

Poleg šestnajstih, ki so padli v vojni, je tudi 558 imen vojakov-članov društev, ki zborujejo v Slovenskem delavskem domu. Na primer naše društvo št. 53 SNPJ je imelo preko 80 članov v zadnji vojni. Njihova imena so tudi na bronasti plošči ob vznožju tega krasnega spomenika, na vrhu pa je vklesano ime pokojnega predsednika Roosevelta.

Glasovi iz naših naselbin

Odbor je delal za spomenik preko dve leti. Idejo je sprožilo društvo št. 26 SNPJ. V začetku ni bilo posebnega navdušenja za to idejo, končno pa je bil organiziran odbor, ki je pričel z delom. Od odbornikov so bili za akcijo najmarljivejši John Zaman, Antonia Tomle, Gertrude Koželj, Theresa Gornjanc in drugi. Njih delo in prizadevanje torej ni bilo zaman in danes je ta spomenik v ponos slovenski naselbini in zaeno krasni vrt Slovenskega delavskega doma. Spomenik s pripravami je stal okrog \$5000.

Na programu ob priliki odkritja spomenika je nastopilo več govornikov. Mestni župan se vsled bolezni ni mogel udeležiti, zato ga je zastopal policijski pomožni prosekutor Vatro Grill. Seveda, govoril je v angleščini. Nastopil je tudi načelnik tukajšnje postojanke Ameriške legije in koncilman 32 distrikta W. J. Prince. V imenu Slovenskega delavskega doma pa je govoril Matt Petrovich, ki je predsednik direktorije. Njegov govor je bil najbolj pomemben in zamišljen. Med drugim je dejal:

"Prav primerno je, da ste postavili spomenik na zemljo Slovenskega delavskega doma. To je edini kos zemlje, ki ne spada nobenemu posamezniku, ampak vsemu našemu narodu, ki je naseljen v naši collinwoodski naselbini. To je kos zemlje, na katerem stoji naš dom, naše kulturno središče, naš dom, ki je tudi svoje vrste spomenik, spomenik naše narodne in delavske zavesti, naših združnih idej in našega slovnega dela.

Danes smo se zbrali tukaj skupaj, da odkrijemo spomenik našim vojakom, ki so se udeležili zadnje svetovne vojne. Zbrali smo se tukaj, ne samo zato, ker so bili to naši sorodniki, ne samo zato, ker so bili oni sinovi in hčere našega slovenskega naroda in kri naše krvi, ampak predvsem zato, ker so se borili, zato, ker so prelivali svojo kri, zato, ker so dali svoja življenja v boju proti fašizmu in nacizmu, v boju za demokracijo.

Borili so se za demokracijo, tako jim je bilo povedano. Beseda 'demokracija' ima čist in jasn pomen in vendar jo ljudje tolmačijo na različne načine. Demokracija je vlada ljudstva. Ne vlada delodajalca nad delavcem, ne vlada močnejšega nad slabejšem, ne vlada velikega naroda nad malimi narodi. Demokracija mora pomeniti svobodo vsakega najmanjšega naroda da je sam gospodar na svoji lastni zemlji. Demokracija mora pomeniti, da bodo imeli tudi naši Slovenci v stari domovini, da so gospodarji na svoji zemlji po tisti lepi paroli, ki se glasi: 'Kar je našega, ne damo, kar je tuje, ne maramo.'

Demokracija je zmaga, tako se nam je povedalo. Toda mi ne smemo zadržati ob tej lepi misli. Demokracija ni kakor en kos blaga, ki ga kupite v trgovini in je potem za vedno vaša last. Demokracija je ideja, ki je v neprestanem boju z reakcijo. Te sile reakcije pa so še vedno na delu. Fašizem je uničen, a ne povsod. Strupena kača fašizma zopet dviga svojo glavo za nov napad. Imperializem, ki je prinesel človeštvu že toliko gorja, imperializem, katerega cilj je zasužnje malih narodov, imperializem, katerega sredstvo je nasilje, je na delu, da ustvari pogoje za novo vojno, za novo krvprolitje. Vi ste razumni, vi ste inteligentni, in mislim, da mi ni potrebno, da vam podrobno razlagam, kaj so te sile novega fašizma in reakcije.

Rečem samo to: Danes ste se zbrali tukaj, da se spominjate tistih, ki so prelivali svojo kri in ki so dali svoja življenja v boju za demokracijo. Zapomnite si, da ta boj za demokracijo ni končan. Ako hočete, da te žrtve niso padle zaman, ako hočete, da ta kri ni bila prelita

zastonj, tedaj danes, kadar odidete od tukaj, napravite v svojem srcu sklep, da boste vedno in povsod nadaljali z bojem proti silam reakcije, kjerkoli bo dvignila svojo glavo, in da boste neustrašeno vztrajali v boju za pravo ljudsko demokracijo.

Smrt fašizmu povsod—svoboda vsem, —tudi malim narodom!"

Programu je predsedoval John E. Lokar, tajnik governerja Lauschte. Marširalo se je vprašal, zakaj je odbor šel iskat za to mesto človeka v Columbus. Predstavljena sta bila tudi predsednica tega odbora Antonia Tomle in John Zaman. Nastopila sta tudi mladinski pevski zbor SDD in Jadran, ki sta zapela nekaj primernih pesmi.

Pred programom pa se je vršila povorka, ki pa, žal, ni nič kaj posebno izpadla. Potrebno bi bilo načelnika povorke, ki bi jo organizirano vodil. Tudi naše društvo je sodelovalo pri povorki, toda korakalo nas je na čelu ameriške zastave samo 20, dasiravno šteje društvo 635 članov. Mnogi so stali ob strani in opazovali. Morda se bi nam pridružili, ako bi bila povorka pravilno organizirana. Društva bi bila lahko zastopana tudi v večjem številu z zastavami, toda vse kaže, da so dandanes povorke iz mode, vendar pa bi bilo v zvezi temu pričakovati večjega sodelovanja. Kljub temu, da je bilo navzočih okrog 5000 oseb, se je povorke udeležilo samo 300. V povorki je igrala na računsko godba sv. Jožefa z južne strani mesta. Tu se vidi, da pogrešamo dobro godbo na pihala. Pred leti smo imeli dve godbi, Bled in Triglav, danes pa ne premore ves slovenski Cleveland niti ene take dobre godbe.

Parade se je udeležila tudi tukajšnja postojanka Ameriške legije s svojo famozno lokomotivo. Mislim, da bi bilo bolje, ako bi upoštevali organizacijo VFW, ki je bolj delavsko napredna in zavajna kot AL.

Zvečer se je vršil ples v obeh dvoranih. Prodanih je bilo 900 vstopnic po 65c, kar pomeni, da je bil dober finančni uspeh. Za ples je igralo sedem različnih slovenskih orkestrrov, in sicer brezplačno, zato zaslužijo priznanje.

Ker je bilo nekaj imen izpuščenih s spomenika, je prišlo do zamer, toda odbor je delal za to akcijo tri leta in prosil starih vojakov, da bi sodelovali in jim sporočili imena, a bilo je zaman. Tajniki društev smo se zavedali svojih dolžnosti in se ozvali na klic odbora za postavitev spomenika in mu poslali imena vseh članov-vojakov že meseca decembra 1944. Zgodilo pa se je, da je bilo vpoklicanih k vojakom nekaj fantov že pozneje in tako so mogoče nastale napake, toda krivda ni nikogar, da so zaostala imena. Seve, odbor bo poskrbel, da bodo tudi izpuščena imena vklesana na ploščo.

Na dan odkritja spomenika je bilo vreme zelo lepo, sijalo je krasno sonce, kakor da bi hotelo tudi ono počastiti spomin na padle žrtve in da sočustvuje z bolečimi srci mater in očetov, ki so izgubili svoje drage.

Pridružujem se Matt Petrovichu, ki je dejal, da ne bi bile te žrtve zaman, kajti reakcija fašizma še vedno dviga glavo in dela priprave za bodočo vojno. Na koncu pa izrekam vse priznanje odboru, ki si je toliko prizadeval za postavitev tega spomenika. John Lokar se je izrazil, da je to najlepši izmed vseh spomenikov, ki se jih je postavilo po drugi svetovni vojni v državi Ohio. Mojestersko delo tega spomenika je izvršil naš poznani kamnosek Frank Kosić, ki je član našega društva. Delo mu je lahko v ponos.

J. F. Durn.

POIZVEDOVANJE RDEČEGA KRIŽA

Chicago, Ill.—Sorodniki iz Evrope so nas vprašali, da bi izvedeli kje se nahajajo Joro Banic, Stefan Mayer in Andrija Turk. Ako bi kdo vedel kaj o njih, ali pa če bi sami čitali te vrstice, naj pridejo v stik z Ameriškim rdečim križem, 529 South Wabash ave., Chicago 5, Ill., telefon Wabash 7850. Extension 384.

Sovjetska Rusija v povojni do

Spisal Victor Manuel Villaseor

Z avtorjevim dovoljenjem prestavlja V. Žebre iz Mehike

(Nadaljevanje)

Kaj je utrpela Rusija v vojni

Upam, da so vam znani vsaj delno podatki o ogromnih izgubah Sovjetske Rusije. Računa se, da je padlo oz. umrlo okrog 15 milijonov ruskih državljanov in državljank. Te številke se lahko tolmačijo edino na podlagi izjav, ki jih je podal maršal Keitel dne 6. aprila t. l. pred zavezniških sodiščem v Nuernbergu. Ruski general Rudenko ga je vprašal: "Se spominjate na povelje, ki ste ga dali vaši vojski, namreč naj se civilno ljudstvo dobesedno iztrebi in pomori? Omenili ste v vašem povelju, da nima človeško življenje v vzhodnih državah za Nemčijo nobenega pomena, zato ga je treba najhitreje iztrebiti."

"Da—to je istina," je odgovoril Keitel.

Rudenko: "Ali ste smatrali vašo navodila primerna?"

Keitel: "Da—smatral sem jih za primerna, ker rusko ljudstvo ni šlo nič za nas."

Nemci so porušili 1,710 ruskih mest, več kot 70,000 trgov in vasi, ali 2,600,000 hiš in stanovanj ter drugih poslopij. Med porušenimi in požganimi mesti je mnogo industrijskih središč, kulturnih ustanov in bolnišnic. Predvsem so grozno trpela mesta kot Stalingrad, Sebastopol, Leningrad, Kijev, Minsk, Har'kov, Odesa, Smolensk, Voronež, Klin in Rostov. Dalje so uničili nacisti 31,850 industrijskih podjetij, v katerih je bilo zaposlenih okrog štiri milijone delavcev, 98,000 kolhozov, kmetijskih in združnih podjetij, skoraj vse najlepše kmetije v Ukrajini in Belorusiji. Oropali in odvedli so v Nemčijo 7,000,000 konj, 17,000,000 goved in 25,000,000 ovac, koz in svinj. V celoti se to ogromno škodo čeni na 679,000,000,000 rubljev.

V očigled teh ogromnih izgub pa naletimo na ljudi, ki ostro kritizirajo pomanjkanje stanovanj v Rusiji, obleke in drugih potrebščin. Ti ljudje so ali nevedni ali neumni, največkrat pa hudobni.

Če hočemo soditi današnji položaj ruskega ljudstva s stališča

obiskovalca iz New Yorka, primerja bogate izložbe v Fifth Avenue) ob veliki, kjer je stekla vse bogdežele, ki ni med vojno nobene škode in je ljudstvo bro služilo in lahko kupilo lone vse, česar si je želelo, tem pač lahko pridejo do zaku, da v Rusiji vsega prikuje in da je zaostala za želenimi državami. Če pa da je rusko ljudstvo žrtvo vse, kar je imelo, za zmaga fašizmom, potem ti bo nekoliko lažje razumeti se položaj Rusije.

Življenje v Moskvi

Moskva v splošnem ni bila sebn prizadeta. Skoraj je videla kot l. 1935, ko se zapustili. Izborna organizacija obramba proti zračnim napadom nemške letalske sile je od kaka opaljšala naciste, kateri škodovali samo majhno š poslopij. V mestu sem opaz se nahajalo vse, kar je obhodno potrebno, nepotr stvari, ki bi bile v napoti ni bilo. V resnici je pomanj stanovanj in prebivalst skromno obločeno, prav ta hrana na odmerke, toda kakovosti in večja količina imajo prebivalci v kater deželi zapadne Evrope.

Značilno za današnji R je, da ni tistih razlik med bivalci v načinu življenja po drugih državah. Tam pro žive, se oblačijo in hr vsi enako. Nikjer ni t kontrasta, ki sem ga opazil revnim in bogatim slojem padnih državah.

Ne trdim, da se v Rusiji čijo vsi enako, ali enako in stanujejo, vendar pa e na prvi pogled enakomere nekako simetrijo z ozirom razliko, ki jo opazim med lim prebivalstvom White pela in revnim slojem. Enda v Londonu. Po do rečeno, povprečen prebival najslabše četrti New York razlikuje od elegantnega p njaškega aristokrata kot p mačke.

(Dalje prihodnjič)

ljube za pomoč, ki jo je p

od organizacije.

Iz stare domovine prej pisma, v katerih mi sporo da v redu prejemaš pakete keti iz Amerike jim delajo ko veselje. Brat, ki ima ot mi piše, da pustijo vse del polju, kadar pride paket iz rike, ga odprejo, vriskajo in skakujejo.

Jaz pošljem vsak teden v Gorenjo vas in Logatec, sedaj so še vse prejele v. Nekaj kupim, nekaj pa d od drugih. Elizabeth Makr je veliko prinesla iz Bleda. Nekaj mi je dala tudi so čeprav je Italijanka. Naj hvala! V stari domovini je zelo radi našo juho, ki se bi v praških. Brat mi je naj bi še kaj poslal tistih k kov za juho. Vse se mon malo potruditi in poslati svojem v staro domovino, s tem jim naredimo velik s selja. Res da je prvi pketi ko napraviti, potem pa vsa lažje. Sedaj lahko pošljem te pakete in jih pošljite ub tebi še vedno dovolj ostalo. Očetove besede so bile na stu, kajti sedaj vidim, da se vedno dovolj zase, dan sem že veliko poslal ssem

(Dalje na 1 strani)

Vesti iz nove, prerrojene Slovenije in Jugoslavije

Maloge okrajnih in okrožnih referentov

za združništvo

Zmaga Osvobodilne fronte je prinesla pot ljudskemu združništvu. V kratkem razdobju od osvoboditve do danes se je združništvo pri nas razraslo v množico organizacij, ki je z različnih vrst množice delovanja ljudstva. Organizacije ljudskega združništva so začele voditi Inicijativni odbori za Slovenijo in okrajnih in okrožnih referentov. Ti odbori so bili kot nekaki pomožni organi naše politične organizacije OF in ljudskih odborov. Ustanovljeni so namenoma, da ustvarijo organizacijske temelje novega ljudskega združništva, ki naj bi v svojem okviru združilo vse gospodarske dejavnosti in udeleževanje naših ljudi v njih. Inicijativni odbori so se pri svojem delu nanašali na politično organizacijo in na ljudske odbore. Zaradi tega političnega razvoja na naši strani, na drugi strani pa zaradi tempa, v katerem se razvijala združna organizacija, ni bilo prave in potrebne povezave med združnimi in političnimi organizacijami ter ljudskimi odbori in je bila nevarnost, da bi našo združništvo bilo od svojega cilja, ki mora biti gospodarska mobilizacija naših množic v okviru splošnega državnega gospodarstva, oddaljeno. Zato je bilo potrebno našo združništvo dovesti do cilja, da je prava in najtesnejša povezava in združevanje združne organizacije na teren, se pravi na politične odbore Osvobodilne fronte na praktične izvrševalce politične linije teh odborov v uveljavljenem gospodarskem življenju, na ljudske odbore. Tudi zakonu o ljudskih odborih je bilo namenjeno progresivno ni demokratsko stališče, da mora biti združništvo kar najtesneje povezano z ljudsko oblastjo, to je ljudskimi odbori, katerim tudi daje obsežne pristojnosti v vprašanju združništva. Povezava združništva z ljudskimi odbori bodo odsele referenti za združništvo v okrajnih in okrožnih referentih. Oni bodo izvrševali splošne politične in gospodarske linije ljudskih odborov in združništva na svojem področju, obenem pa tudi nekakšni nadzorni organi med posameznimi vejami združništva in med združništvom in gospodarsko politiko ljudskega odbora. Za svoje delo bodo odgovorni ljudskim odborom in nadzornim referentom.

Referenti za združništvo so morali prevzeti svoje posle. Bodo pravilno in dobro delovali, je potrebno, da so si vsi jasni, kaj so njihove dolžnosti, kakšno mora biti njihovo delo in kako morajo pomagati na svojem področju. Referenti za združništvo morajo biti združni in z njo tesno povezani gospodarsko problematiko svojega področja. Jasno je, da morajo prvenstveno delovati v do podrobnosti poznati organizacijo na svojem področju, njeno vodstvo, njegovo razčlenjenost. Ne smemo pozabiti, da morajo poznati tendence bodočega razvoja. V zgradbi našega združništva se še niso prečistila vprašanja. Čas in razvoj nam kažejo, kaj je dobro in kaj je slabo, kaj je morda mrtvo rojeno delo in kaj je v naših novih razmerah morda več oželenosti. To pa morajo vedeti in se širše razpravljati. Zato je dolžnost referentov za združništvo, da sledijo tendenci, ki se uveljavljajo v zgradbi združništva. Nikakor ne bi bilo prav, da bi morda zaradi posebnih raz-

nici z vodnim rezervoarjem, ki naj bi krila konice obtežbe v času največje obremenitve, medtem ko bi osnovno dnevno potrošnje krile savske centrale. Od vseh teh načrtov je bil izveden le načrt hidrocentrale na Završnici, ki je bila postavljena v obrat leta 1915.

Ta centrala ima instalirani učinek 2500 kw in izkorišča padec preko 160 m. Do gradnje savskih central na njej prišlo. Da bi z razmeroma manjšimi sredstvi dosegel uspeh na zunaj, je takratni deželni odbor začel svoje elektrifikacijsko delo na Gorenjskem pri vrhu z gradnjo centrale, ki je bila zamišljena in more služiti le za pomoč projektiranim velikim hidrocentralam na Savi. Po dograditvi centrale na Završnici, ki bi morala predstavljati le zaključni del celotnega projekta, je elektrifikacijsko delo mirovalo vseh 25 let prejšnje Jugoslavije, kajti v tej dobi ni bilo mogoče zgraditi niti ene izmed projektiranih glavnih hidrocentral na Savi, čeprav bi bila taka centrala za razvoj industrije na Gorenjskem kakor tudi v Ljubljani nujno potrebna.

Bivša banska uprava se je sicer bavila z mislijo zgraditi k železnici izenačevalni centrali v Završnici še glavno centralo na Savi, toda brez praktičnega uspeha. Proučevala je načrte najprej leta 1931, potem pa še enkrat leta 1940, ko je Kranjska industrijska družba, ki je potrebovala električni tok za svoje obrate, sprožila misel, da bi za gradnjo te centrale posodila Kranjskim deželnim elektrarnam potrebna denarna sredstva. Vmes je prišla vojna in tako je ostalo pri načrtih vseh 30 let, odkar je stekla elektrarna na Završnici. V vsem tem času so politične in gospodarske ovire onemogočale izvršitev projekta in smotno elektrifikacijo, enako kakor smo to opazili pri vseh velikih delih.

Jugoslovanska delegacija v Parizu o sporu z Ameriko

PARIZ.—ONA—Jugoslovanski uradni krogi v Parizu izražajo zaskrbljenost radi poslabšanja ameriško-jugoslovanskih odnosov. Toda navzlic temu, da z vso iskrenostjo obžalujejo, da je prišlo tako daleč, poudarjajo vendar vsi brez izjeme, da podpirajo izjavo maršala Tita, da si Jugoslavija sicer želi miru, toda ne za vsako ceno.

Jugoslovanski delegati na pariški konferenci so naziranj, da faktorji, ki niso v zvezi s problemom pravičnosti teritorialnih in političnih ureditv miru z Italijo, ne smejo imeti nobenega vpliva na tozadevna pogajanja. Nadejajo se, da bo zadeva brže in zadovoljivo rešena med Beogradom in Washingtonom, a naglašajo, da to ne bo imelo nobenega vpliva na njihovo delovanje na pariški konferenci.

NAROČNIKOM

Datum v oklepaju, na primer (Sept. 30. 1946), poleg vsega imena na naslovu pomeni, da vam je s tem datumom potekla naročnina. Ponovite jo pravočasno, da se vam list ne ustavi.



Policijska razganja mornarske stavkarje v Duluthu, kjer so glavni pristani za nalaganje rude iz Minnesote. Slika pove, v čigavi službi je "postava".

Kdo je krivec?

Zadnja poročila kažejo, da bo spor med Ameriko in Jugoslavijo mirnim potom poravnana. Ne bo pa končana strupena propaganda proti Jugoslaviji. Takih incidentov kot je bila blejska tragedija se torijska reakcija celo veseli, kajti dajejo ji navidezno dober povod za povečanje svoje reakcionarne gonje proti Jugoslaviji, oziroma

pod zaščito zaveznikov razni elementi bivše jugoslovanske kraljeve vojske, četnikov, belogardistov in ustašev, katere so njihovi voditelji uverili, da bo kmalu prišel čas, ko bodo njihove čete prekorale jugoslovanske meje in končno uresničile program, radi katerega je izgubil glavo Draža Mihajlovič in njegovi kolegi v izdajalstvu, ki so v najhujši uri narodov Jugoslavije izkoristili priliko in se za doseg svojih izkoriščevalnih namenov poklonili Hitlerju in Mussoliniju ter se obrnili proti svojemu lastnemu narodu.

Jugoslovanska ljudstva s strahom opazuje vse te preteče kretanje—postalo je nezaupno. Anglo-ameriška letala in bombniki, ki so v večjem številu preletavala slovensko ozemlje v zvezi s močnim protestom jugoslovanske oblasti, so ta strah in nezaupanje še povečala. Med 16. julijem in 8. avgustom tega leta je bilo naštetih nič manj nego 172 tujih letal nad Jugoslavijo. Med temi je bilo 87 velikih bombnikov in 40 lovcev. V svojem ultimatumu 20. avgusta prižnava naš državni departament, da je v isti dobi ameriška vojska napravila 74 poletov med Avstrijo in Italijo, toda letalcem je bilo prepovedano prestopiti jugoslovanske meje. Iz tega bi se sodilo, da so ostala letala bila angleška. Jugoslavija je protestirala, toda brez uspeha. Naš veleposlanik v Belgradu Richard Patterson je v svojem poročilu priznal, da je bilo res nekaj podlage za protest.

Ta napetost, nezaupnost in strah jugoslovanskih oblasti je tudi deloma odgovorna, da se je Jugoslavija trenutno spozabila in nasedla provokaciji. Tito je bil na počitku na Bledu. Kaj bi ne dali njegovi sovražniki, ako bi se kakemu ubežnemu fanatiku posrečilo prileteti s Koroške in spustiti precizno borbo na državno vilo ter spraviti Tita v krtovo deželo! Letalci četrte jugoslovanske armade so bili na straži in čim se je neprijavljeno tuje letalo prikazalo nad Blejsko dolino ter ni hotelo pristati, je bila posledica neizogibna. Eni se izgovarjajo, da je letalo radi slabega vremena zašlo z redne plovne črte. Morda res! Toda znano je tudi, da je avljon odletel z Dunaja v v. harnem vremenu ter da je bil polet le rutinskega značaja. Brez dvoma bi lahko počakalo, da se razvedri in bi ne zašlo nad teritorij, preko katerega je bilo prepovedano letati brez uradnega dovoljenja. Eni domnevajo, da dotični polet ni bil samo navaden slučaj, temveč navadno izvajanje plovda, da se Jugoslavija na mirovni konferenci diskreditira. To je bilo 19. avgusta. Pet belih krst je bilo oddanih ameriškim vojaškim oblastem 8 dni kasneje. Čigava krivda je bila, da je izgubilo življenje pet mladih fantov? Mar jugoslovanska, ker je vladala zahteva, da zavezniki spoštujejo suvereno pravico Jugoslavije nad svojim teritorijem? Jugoslovanska, ker je Titovo življenje znalo biti v nevarnosti? Jugoslovanska, ker so njeni uradni protesti bili ignorirani? Koliko časa bi jaz do-

Kje je ozadije vsega tega? Jugoslavija je od treh strani obkoljena od anglo-ameriške vojske, katere poveljniki v glavnem nasprotujejo notranjemu razvoju v Jugoslaviji. Angleške čete okupirajo Koroško in severni Štajer. Angleške in ameriške čete so zasidrane za Morganovo črto, ki je presekala slovensko Primorje na dvoje. Po sinjem Jadranu plovejo ameriške in britanske križarke, katere topovi odprto in preteče žagajo jugoslovanske obale. V Grčiji so britanske čete, katerih pozornost je bolj obrnjena proti severu—Jugoslaviji—nego politični zmešnjavi v Grčiji. V Italiji, Avstriji, na Koroškem so v službi anglo-ameriške vojske in

volil sosedovim gostom hoditi čez moje dvorišče brez vsakega dovoljenja, kot da bi bilo dvorišče njihovo?

Deset dni preje je bilo drugo ameriško letalo prisiljeno pristati v ljubljanski okolici. Pilot baje ni razumel mednarodnega signala in uporabljeni so bili rafali s strojnico, predno so se letalci razumeli. Ranjen je bil le turški stotnik, ki je bil z ostalimi vred interniran v Ljubljani. Imel je baje s sabo kamero in filme, valed česar je bil zadržan par dni več kot drugi.

Če so ameriški in britanski letalci dobili navodilo, da nimajo letati preko jugoslovanskega ozemlja, kako si naj potem tolmačimo dejstvo, da je v dobi treh tednov bilo naštetih nad Jugoslavijo 172 tujih letal? Ali je bilo vreme krivo?

Vsa dejstva kažejo, da so bili vsi ti nepostavni poleti nad Slovenijo in Jugoslavijo navadna provokacija ali izizivanje od strani vojaških oblasti v upanju, da se bo Jugoslavija v svoji nervoznosti enkrat spozabila in bi tako nastala prilika, da se vse te nenaklonjene zavezniške sile navaljajo na njeno ozemlje in z okupacijo izsilijo intervencijo. In kdo bi se tega bolj razveselil nego torijska Britanija, ki svoje imperialistične namene skriva za hrbotom Strica Sama v upu, da bo striček iz Amerike ohranil in še nadalje zagotovil nadaljevanje razmer, ki so dovoljevale britansko dominacijo in eksploatacijo Balkana in Sredozemlja, preko katerega pelje življenska črta do britanskega imperija na Vzhodu.

Vsa sedanja ameriška zunanja politika kaže, da je Churchill zelo dobro uspel s svojim načrtom ter da je naš državni departament nasedel tej skemi in jo z vso vneto izvaja. Če hodi Amerika za britanski imperij po kostanj v žerjavico, kdo je kriv, ako si opečemo prste?

Mi smo Amerikanci! Nesrečni dogodek na Gorenjskem nas boli! Dal bi se preprečiti, ako bi se Jugoslavija trenutno ne spozabila in nasedla v past, ki je bila spretno nastavljen. Ameriški narod je doberšen in doberhoten. Jugoslavija bi se mu najbolj prikupila, ako bi kar javno povedala: Fantje, pogledjte! Tako je: štiri leta smo se borili in umirali, da smo sami osvobodili svojo domovino. Sedaj jo bomo uredili tako, kakor našo sam želi. Naša dejanja so izvajanje ljudskih želja. Zgradili si bomo boljši dom, da bomo živeli bolj srečno in v miru. Toda vi nas ne razumete. To nas plaši. Bojimo se, da bi nas zopet kdo ne ogroževal. Preveč najboljše krvi je preteklo, da bi pustili drugim gospodariti nad nami. Veliko ste nam pomagali in hvaležni smo vam zato. Dajte nam moralno podporo še sedaj, kajti med nami je veliko skupnega. Dajte nam priliko, da se izpolnijo besede vašega pokojnega predsednika Roosevelta, ki jih je zapisal v Atlantski charter. Mi mislimo pošteno, delajte pošteno tudi vi. In skupno bomo postavili podlago za trajni mir, bratstvo in prijateljstvo med svobodoljubnimi narodi.

Amerika bi take besede razumela ...

Naša dolžnost kot zavezniških Amerikancev je, da storimo vse v svoji moči, da se preprečijo vsi vzroki, ki bi vodili k novemu svetovnemu klanju in uničenju moderne civilizacije. Amerika je naša nova domovina. Največ ji bomo koristili in s tem sami sebi in našim dragim preko oceana, da pobijamo sovražno propagando, ki pod krinko raznih psevdizmov dela pogoje, ki peljejo naravnost v tretjo svetovno vojno. Viharni oblaki, ki se zbirajo nad Ameriko, morajo izginiti, če hočemo, da se zvedri tudi nad Jugoslavijo.

Mirko G. Kuhel, tajnik.

Glasovi iz naselbin

(Nadaljevanje z 2. strani)

kom. Ako bi bila bogata, jim bi poslala vsak dan najmanj en paket.

Letina v Indiji je dovolj dobro kaže. Koruza je zelo velika. Vrtove imamo lepe, tako da je vsega dosti. Mislim, da ne bomo lačni. Vreme pa je že hladno. Ako ne bo slane, bo tudi žita dovolj.

Ivanka Fih.

Dvoje pisem iz starega kraja

Vincent Cankar, predsednik SNP, je zadnje dni prejel iz starega kraja, iz Belgrada dvoje pisem, prvo od Jare Ribnikarjeve, tajnice Jugoslovanskega rdečega križa, drugo pa od Nade Kraigherjeve, ki je bila v Ameriki kot članica misije Jugoslovanskega rdečega križa in je osebnost znana našim rojakom siro dežele. Prvo pismo se glasi: Dragi tovariš Cankar!

Ob povratku naše delegacije iz Amerike, katera nam je detajlno poročala o delu naših izseljencev s posebnim ozirom na poštovno delovanje Slovenščega narodne podporne jednote, dovolite nam, dragi tovariš predsednik, da se vam v imenu Rdečega križa Jugoslavije prisrčno in toplo zahvaljujemo.

Prav prisrčna in posebna hvala vaši organizaciji za prispevek k naši kino-kameri, ki jo je delegacija kupila v Združenih državah in ki predstavlja za nas neprecenljiv pripomoček za res uspešno delo po naših federativnih republikah. Sedaj bomo v stanju, poleg drugega, slikati tudi prihod in razdelitev dragocene materiala, ki prihaja iz Amerike ter s tem, da vam bomo dostavili kopijo filma, bo tudi vaše delo olajšano in uspešnejše. Z delom bomo pričeli v Sloveniji in prepričani smo, da, ko bodo naši dragi bratje in sestre tam preko oceana gledali na platno, kako se njih roba prejemajo in deli, s kakšnim navdušenjem naš narod pozdravlja plemenite akcije izseljeniških organizacij, bodo bogato poplačani za trud in še tesneje povezani z nami.

Verjemite nam, da, akoravno še vedno vladajo mednarodne pošne potežkoče, ki nas ovirajo biti v trajni zvezi, vendar naš narod ceni in ljubi svoje brate in sestre v Ameriki ter jih snatra za eden glavnih stebrov v obnovi ljubljene domovine.

S prisrčnimi željami in iskrenimi pozdravi udana:

Jara Ribnikar, generalna sekretarica.

Nada Kraigherjeva pa piše: Dragi tovariš Cankar!

Hočem izkoristiti priliko ter vam prisrčno pozdraviti in se vam v vašem sodelavstvu iskreno zahvaliti za vso pomoč, ki ste nam jo nudili za časa našega bivanja v Ameriki.

Istočasno bi vam hotela sporočiti nekaj novic iz doma, ker sem prepričana, da vas vse dejanje in nehanje pri nas izredno zanima.

Moram priznati, da čim smo prestopili našo mejo pa vse do danes se še nismo nehali čuditi velikim izpremembam, ki so nastale za časa devetih mesecev, odkar nas ni bilo tukaj. Prvič, le samo dejstvo, da črne borze ni, je ogromnega značaja ter nas vse prisrčno raduje. Nadalje, čene američanem padajo iz dpeva v dan, in ker narodni restorani ter trgovine državnega značaja delajo z zelo nizkimi profiti, že danes je mogoče dobiti različne potrebščine po izredno povoljnih cenah.

Ves narod tekmuje v delu za obnovo. Polja so vsa posejana: tobak, žito, bombaž in koruza. Pšenica je bila že požeta, ko smo prišli domov. Le, na žalost, ogromna suša zadnjih tednov je zmanjšala pšenico za 1/3, kar se bo jasno poznalo to zimo.

Ali v glavnem volja v naših ljudeh je ogromna in nič manjša nego partizanski duh prvih borcev leta 1941, ko so tudi začeli praznih rok. Ljudje vedo svojo pot in nikogar ni treba siliti na delo — zato je pa tudi uspeh že tu in stanje se iz dneva v dan poboljšava. Veliko, velko imamo se zahvaliti vaši iniciativi in pomoči, kar ne bo nihče od nas nikoli pozabil.

Prilagam vam del informativnega pisma, ki sem ga sestavila za neko žensko ameriško organizacijo in po katerem boste tudi videli detajle o situaciji pri nas. Oprostite, da ga radi ogromnega dela prilagam kar v originalu.

Ponovno prisrčna vam hvala za vse, ter z iskrenimi, tovariškimi pozdravi ostanem udana: Kraigher Nada.

Ali ste naročili na dnevniki "Prosveta"? Podpirajte svoj list!

MRTVA SRCA

Povest
SPISAL DR. IVAN TAVČAR

(Nadaljevanje)

Stopivšemu na hodnik mi je zavel nasproti hladni zrak in me v omenjenem sklepu, zbitivši mi omočene možgane, še bolj utrdil. "To je edino prava pot, in lahkomiselno je bilo, da si govoril h kneginji, ki te ni mogla umeti, ker ravno ne žameje zakonov sedanjega stoletja!" V mislih sem odkorakal po koridoru, po mehki pletenini, ki je bila ondi razgrnjena.

Vrh stopnic sem obstal. Tu je bilo mesto, kjer se je nekaj Gregor Lesovej krčil pod bolestjo brezupne ljubezni. Na ta držaj se je morebiti naslanjal, ko je tej brezsrčni ženski, ki sedaj tam notri ni mogla ni živeti, ni umreti, pravil o čustvih svojih. Tu ji je bil izročil cvet, znak svoje ljubezni, ki ni imela niti upov, niti prihodnosti, kakor jih nima cvetje, če se je sredi zime po umetni poti izvil iz osrčja materini zemlji! Morebiti je tudi ljubezen moja takaka, brez upov, brez prihodnosti! Iznova me je davila bolelost, iznova je grabila obupnost z železnimi prsti po meni.

Ravno tedaj je pridrdral voz na graščinsko dvorišče! Prihiti se sluge, od vseh strani ter mimo mene so drveli po stopnicah navzdol. Otrpne so mi noge in nekaj je reklo v meni, da pride sedaj še hujši udarec, nego li je bil ta, ki mi ga je vsakala vela roka kneginje Tanske. Kmalu se je v znožju stopnic prikazala gospoda. Najprej je prišel grof Anton z dolgo koščeno svojo podobno. Za njim je stopal mlad, tenak častnik v huzarski opravi. Izmed kožu-hovine mu je štrlel blazirani, blede obraz, na katerem se je čitala zgodovina razuzdanega dosedanjega življenja. Ob roki pa je vodil konteso Lino, ki je istotako tičala v dragi kožuho-vini. Mrz ji je bil razvnel lice, da ji je lahna rdečica pokrivala obraze. Meni oslepelemu bedaku se je videla tako krasna kakor boginja. Niti prestopiti se nisem mogel. Govorili so francoski ter počasi stopali navzgor po stopni-cah. Najprej me je opazil mladi človek. Me-neč, da ne umem, kaj vpraša, je izpregovo-ril: "Kdo je ta človek tu gori?"

Grof Anton je pogledal proti meni. Na obrazu sem mu bral, da ni bil razradošen, ko me je ugledal na tem mestu.

"Kdo je? Moj Bog, nadležen sosed, ki se nam vsiljuje v hišo. Pri kneginji je časih, da se raz-govarj z njo. Saj veste, da mora zmeraj kdo biti pri njej!"

Prišli so k meni. Grof Anton je lahno od-zdravil mojemu poklonu.

"Kaj, ali ste v mrzcu prišli k nam? Po gozdu morajo biti slaba pota. Tudi se mi zdi, da je nekoliko južno vreme!" Le težko je prikrival malicioznost v svojem glasu, tako da sem mo-ral prav občutiti, kako neprilika mu je moja navzočnost danes.

"Bil sem pri kneginji, ekselencija!" sem za-jecljal. Mladi aristokrat, ki je bil s svojo sprem-ljevalko v tem tudi došel na vrh stopnic, me je opazoval s plemenitaško zaspanostjo. V ti-

stem trenutku sem moral biti brez dvoma malo smešen. S potnim čelom sem stal tu pred druž-bo in sam nisem vedel, kam naj obrnem pogled!

"Seznani vaju moram!" je dejal grof lahno in malomarno, kakor bi to seznanjenje bilo ne-potrebno tako, da se ni takoj prvi trenutek spomnil na to.

"Magnat grof Erdoedy! Gospod Lesovej, naš sosed!" Lahno je nagnil glavo magnat grof Er-doedy, a meni se je zdela, da me opazuje z ne-kakim zaničevanjem.

"Velika mi je čast!" Pri teh besedah, ki sem jih zamolklo izpregovoril, se je ujelo oko moje z očesom kontese Line. Tudi njen pogled je bil mrzel, kakor bi me videla danes prvič v svojem življenju.

"Grof Erdoedy nas je obiskal," je nosiljal v tem grof Anton. "Ze dolg časa smo ga pričako-vali. Zaročen je s konteso in sedaj hočemo do-ločiti, kdaj bo poroka. To pa nam napravila dela in skrbi! Z Bogom, gospod Lesovej!"

Odšli so. Kontesa ob roki mladega magna-ta, sladko se nasmehljajoč. Znan mi je bil ta pogled od tedaj, ko mi je dejala: "Kaka odrasla otroka sva pač, gospod Lesovej!" Ali od tiste-ga dne sta minula jedva dva tedna!

"Čuden človek je to," je govoril magnat od-hajajoč, "in vidi se, da se med nami niti nositi ne ve!"

Te besede je govoril zopet francoski. Hišni gospodar je odgovoril tudi francoski: "Kaj ho-čete, grof? Na deželi ne smemo na tehtnico polagati vsakega, s katerim občujemo!"

"Da! da!" je pritrdjeval ta.

"Sicer me bo pa skrb"—se je oglašil oni,— "da ne pride več v Sotesko, ako vam njegov obraz ni povšeči!"

Te besede sem še čul. Potem sem taval po stopnicah navzdol. Vse se je sukalo krog me-ne in kako sem tisto jutro došel nazaj na Vi-šavo, še danes ne znam. Vse je gorelo po meni in le ena misel me je navdajala: strani, strani v daljni svet!

To je zgodovina mojega mrtvega srca! Ako bi bil imel več moralne podlage, ne bi bil za-pravil dosedanjega življenja svojega. A sedaj je zapravljen!

Porodil sem se sredi malega naroda in slo-vanska kri se mi pretaka po žilah. Užival sem nemško vzgojo; v meni živi zategadelj duh, okovan v nemške verige. Zemlja, v kateri ko-reninimo, je slovanaka, ali zrak, ki veje nad njo—je nemški. Dva elementa se vedno boju-jeta v nas, nemški in slovanski. Zategadelj ni celote, zategadelj je vse, kar počenjamo, kar mislimo, polovično, površno. Tudi značaji naši se ne morejo razviti, tudi ti so polovični. In časih jih še celo ni! V prihodnosti bo boljše morebiti, ko ne bo samo naša zemlja slov-an-ska, temveč tudi zrak, ki veje nad njo. Mi pa zdihujemo pod prokletstvom sedanjosti!

(KONEC)

Maksim Gorki:

Mati

Odlomek iz romana

Pomlad se je bližala; tajajoči se smeg je odgrinjal blato in saje tovarniških dimnikov, ki so bile skrite v njegovi globini. Vsak dan je blato vsiljiveje udarjalo v oči in vse predmetje je bilo videti oblečeno v cape in ne-mito. Podnevi je kapljalo od streh, sive stene hiš so se trud-no in potno kadile, ponoči pa so se povsod nerazločno belili lede-ni curki. Čedalje bolj pogosto se je na nebu prikazovalo son-ce. In odločno, tiho so žuboreli potočki ter ubirali pot proti močvirju. Opol dne je nad pred-mestjem prijazno trepetala drh-teča pesem pomladnih upov.

Pripravljali so se na prazno-vanje prvega maja.

Po tovarni in po predmestju so frfotali letaki, ki so razlagali pomen tega praznika, in celo mladina, ki jo propaganda še ni zajela, jih je brala in pritrdje-vala:

"To je treba napraviti!"

Vjesovičkov se je mračno smehljil in vzklikal:

"Čas je! Dovolj smo slepomi-šili!"

Tudi Fedja Mazin je bil vesel, da nikoli tega. Močno je shu-jal, njegovi živčni, drhteči gibi in besede so ga delali podobne-ga škrlancu v kletki. Povsod ga je spremljal molčeči in za svoja leta čudno resnodobni Jakov Somov, ki je delal zdaj v mestu. Samojlov, ki so mu bili v ječi lasje še bolj pordeeli, Vasiljev Gušjev, Bukin, Dragunov in še

nekateri so dokazovali, da je treba nastopiti z orožjem, a Pa-vel, Malorus, Somov in drugi so jim oporekali.

Prihajal je tudi Jegor, zme-rom truden, potem in zasopel in šalji.

"Delo za izpremembo sedan-je-ga reda je veliko delo, tovariši, a za to, da bo hitreje napredo-valo, si moram kupiti nove čev-lje!" je govoril, kako na svoje raztrgane in mokre čevlje. "Vrhne čevlje imam takisto ne-ozdravljivo raztrgane in vsak dan si zmočim noge. Ker ne maram leči pod ruho, dokler jav-no in v pričo vseh ne zatajimo starega sveta, zato odklanjam predlog tovariša Samojlova o oboroženi demonstraciji in pred-lagam, da me oborožite z moč-nimi čevlji, zakaj globoko sem prepričan, da je to za zmago so-cializma koristnejše od še tako velikega pretepa."

V takisto izprelepotičenem je-ziku je pripovedoval delavcem zgodbe o tem, kako si je ljud-stvo v raznih deželah izkušalo olajšati življenje. Mati ga je rada poslušala in odnašala iz njegovih govorov čuden dojem—namreč da so bili najbolj pret-kanjeni sovražniki ljudstva tisti, ki so najhujše in največkrat prevarili, majhni, trebušasti, rdečelični, človečki, brezsvetni in lakomni, zvižajni in okrutni. Kadar jim je bilo pod oblastjo vladarjev težko živeti, so nahu-škali preprosto ljudstvo zoper vladarsko oblast, in kadar se je ljudstvo vzdignilo iz iztrgalo kraljem to oblast iz rok, so člo-večki s prevaro dobili oblast v svoje roke in zapodili ljudstvo v svoje kolibe, če se jim je u-

piralo, so ga pa poklali kar na stotine in na tisoče.

Nekoč se je ohrabrila in mu opisala to sliko življenja, ki so jo bile ustvarile njegove besede; nato se je v zadregi nasmejala in vprašala:

"Ali je tako, Jegor Ivanič?"

Grohotal se je, zavijal oči, lo-vil sapo in se z rokami drgnil po prsih. "Resnično je tako, ma-mica! Zgrabili ste poglavitnega bika zgodovine za roge. Na tem rumenkastem ozadju je nekaj o-krankov, to je našivov, ki pa ni-kanor ne izpreminjajo bistva! Prav ti debelošusati človečki so največji grešnik in najstrupe-njši mrčes, ki žre ljudstvo. Francozi jih kaj primerno ime-nujejo buržuje. Zapomnite si, ljuba mamica: buržuje. Ti nas žro—žro nas in nas izsesavajo."

"Torej bogatini?" je vprašala mati.

Tako je! In v tem je njihova nesreča. Vidite, če dan za dnem primešavate otrokovi jedi baker, se s tem zadržati rast njegovih kosti in otrok ostane pritlikavec; če pa človeku že od mladega zavdajajo z zlatom, postane nje-gova duša majhna, slabotna in sita, prav kakor gumasta žoga za pet kopejk . . .

Nekoč, ko so govorili o Jegor-ju, je Pavel rekel: "Veš, An-drej, najrajši se šalijo tisti ljud-je, ki jih zmerom srce boli . . ."

Malorus je pomolčal, pripril oči in odvrnil: "To ne bo driz-lo! Če bi bilo po tvojem, bi vsa Rusija od smeha umirala . . ."

Nataša se je zdaj spet pok-a-zala. Tudi ona je sedela v je-či, v nekem drugem mestu, a to je ni bilo izpremenilo. Mati je opazila, da je postajal Malorus

v njeni navzočnosti veselejši, si-pal šale iz rokava, dražil tova-riše s svojo mehko hudomuš-nostjo in pripravil s tem Na-tašo v veseli smeh. Kadar je odšla, je pa spet otožno žvižgal svoje neskončne pesmi, dolgo hodil po sobi sem ter tja in po-tirto drsal z nogami.

Pogosto je prihitela Saša, zmerom čemerna, zmerom vi-hrava in kdo ve zakaj čedalje bolj oglata in rezka. Ko jo je Pavel nekoč spremil v vežo, ne da bi zaprl vrata za seboj, je mati po naključju začula glasen pomenek.

"Ali boste vi nosili zastavo?" je tiho vprašala dekle.

"Jaz."

"Nepreklicno?"

"Da. To je moja pravica."

"In spet v ječo?"

Pavel je molčal.

"Mar ne bi mogli . . ." je za-čela in obmolnila.

"Kaj?" je vprašal Pavel.

"Prepustiti komu drugemu . . ."

"Ne!" je glasno odvrnil.

"Pomislite . . . tako vplivni ste . . . radi vas imajo . . . vi-dva z Nahodko sta tukaj prva . . . koliko lahko koristita na svobodi . . . pomislite! Za to vas bodo pa izgnali . . . daleč . . . za dolgo časa!"

Materi se je zazdelo, da dve-ništa v dekletovem glasu dve čustvi: ki ju je dobra poznala—bridkost in strah. In Sašine besede so ji padale na srce ka-kor debele kaplje ledene vode.

"Ne, sklenil sem!" je rekel Pavel. "Tega se za nič ne od-rečem."

"Niti, če vas jaz prosim . . . in če . . ."

Pavel je zdajci nekam čudno strogo zahtel: "Tako ne smete govoriti . . . Kaj mislite? Ne smete!"

"Človek sem!" je tiho dejala.

"Dober človek!" je odvrnil Pavel s takisto tihim, a nekam čudnim glasom, kakor da bi sa-po lovil. "Človek, ki mi je drag . . . da! In zato . . . zato ne sme-te tako govoriti!"

"Zdrav ostani!" je reklo de-kle.

Po klopotanju njenih peta je mati uganila, da je hitro odšla, malone stekla iz hiše. Pavel je stopil za njo na dvorišče.

Težak, dušič strah je zajel materine prsi. O čem sta govo-rila, ni razumela, a čutila je, da jo čaka nova, veliko in mračno gorje. In njena misel se je u-stavila ob vprašanju: kaj mislite storiti? Ostala je, se zadržala v močgane in občela kakor že-belj.

Pavel se je z Andrejem vr-nil z dvorišča; Malorus je govo-ril in majal z glavo. "Eh, Isaj-ka . . . Kaj naj storim z njim?"

"Treba mu je svetovati, naj opusti svoje nakane!" je mrko rekel Pavel.

"Saša, kaj misliš storiti?" je vprašala mati in povesila glavo.

"Zdaj? Zdajle?"

"Prvega . . . prvega maja . . ."

Listnica uredništva

Ker poštni zakon prepoveduje vsako oglašanje kakršnega koli srečanja v listih, prosimo vse dopisnike, ki oglašajo priredbe svojih društev ali drugih orga-nizacij, ali pa kako drugo akcijo za zbiranje denarja, naj v svojih poročilih ne omenjajo sreč ali srečanja, kakor tudi ne karitnih ali tombulskih zabav, ako je za-nje določena vstopnina. Poštna uprava zahteva od nas, da mora vse tako oglašanje iz lista. Pro-simo, držite se tega.

HELP! - HELP! - HELP!

MEN NEEDED AT ONCE

For Factory Work

Year round employment in a stable food industry

TOP WAGES

and

GOOD CHANCE FOR ADVANCEMENT

Excellent employee benefit programs

GOOD LABOR RELATIONS

Apply at any of the following offices:

CORN PRODUCTS REFINING CO.

63rd AND ARCHER - ARGO, ILLINOIS

U. S. E. S.

817 - 825 Exchange Ave. - Chicago, Illinois

U. S. E. S.

6321 S. Ashland Avenue - Chicago, Illinois

Razni mali oglasi

KUHARICA

Spolna hišna dela. Dober dom. Svojo sobo s kopalnico in radio, etc.

Druga stalna pomoč.

Kliče:

ATLANTIC 2230

DOBRA KUHARICA

Spolna hišna dela ter skrbeti za 15 mesecev starega otroka.

Prilika za potovanje.

Kliče:

FAIRFAX 5550

GIRLS

with

High School Education

as INSPECTORS

Capable of reading Blue Prints and use of Micrometer

80c per hour to start with auto-matic monthly increase

Steady position

Excellent working conditions

NOWAK MILLS

1031 North Throop Street

KAJ STORITI ZA BOLEČINE

ARTHRITIS

prosta poskušnja

Ako se niste razili "Romeo Tabe" za bo-lečine artritisa, neuritisa, reumatizma, po-kušajte to na malo stisko. Mi vam posle-mo cel svet, 24 ur, da jih razbije pro-sto. Ako ne boste imenitno očišči-ali bolečin ki hotele utvrditi, nam vrnite sa-vo in nam ne dolgujete nič. Mi mislimo resno! NE POŠILJTE DENARJA. Po-šljite nam samo vaše ime in naslov in mi vam pošljemo izpolni vaši Tabe s obratno pošto.

ROSSE PRODUCTS CO.

Dept. F-5, 2708 W. Farwell Avenue Chicago 45 Illinois

WOMEN

Division - Ashland Area

WHY TRAVEL FAR TO YOUR JOB?

Work at the

AUREX CORP.

1117 N. FRANKLIN

1 Block South of Division St.

ASSEMBLING

SOLDERING

SMALL ELECTRONIC

DEVICES

Experience unnecessary

Steady Work

WE NEED

GOOD MEN

Who Are Not Afraid to Work

GOOD PAY

LABORERS

for General Work in Factory with Chance for Advancement

AMERICAN

BRAKE SHOE CO.

RAMAPO AJAX DIVISION

2503 Blue Island Ave.

309 W. WASHINGTON ST.

309 W. WASHINGTON ST.

309 W. WASHINGTON ST.

309 W. WASHINGTON ST.

309 W. WASHINGTON ST.

309 W. WASHINGTON ST.

309 W. WASHINGTON ST.

309 W. WASHINGTON ST.

309 W. WASHINGTON ST.

309 W. WASHINGTON ST.

309 W. WASHINGTON ST.

309 W. WASHINGTON ST.

309 W. WASHINGTON ST.

309 W. WASHINGTON ST.

309 W. WASHINGTON ST.

309 W. WASHINGTON ST.

309 W. WASHINGTON ST.

309 W. WASHINGTON ST.

309 W. WASHINGTON ST.

309 W. WASHINGTON ST.

309 W. WASHINGTON ST.

309 W. WASHINGTON ST.

309 W. WASHINGTON ST.

309 W. WASHINGTON ST.

309 W. WASHINGTON ST.

309 W. WASHINGTON ST.

309 W. WASHINGTON ST.

309 W. WASHINGTON ST.

309 W. WASHINGTON ST.

309 W. WASHINGTON ST.

309 W. WASHINGTON ST.

309 W. WASHINGTON ST.

309 W. WASHINGTON ST.

309 W. WASHINGTON ST.

309 W. WASHINGTON ST.

309 W. WASHINGTON ST.

309 W. WASHINGTON ST.

Razni mali oglasi

PERFECT JOB

FOR OLDER WOMAN

who likes children. Light house work. No heavy work; no wind or laundry. Stay. Nice room. \$10 week. BOULEVARD 5261.

DEKLE

pomagati hišni gospodnji v "Ro-ing House"—v zameno za hrano soba. Lahko delo, kratke ure.

Kliče:

WHITEHALL 5197

FINISHERS, OPERATORS

HAND SEWERS

STEADY WORK - GOOD PAY

Excellent working conditions

JOHN HARPER and CO.

</